

**Renata Pałczyńska-Gościńskiak,
Iwona Ulenberg**

**Przedsiębiorczość na terenie gminy
Kościerzyna w latach 1989-2002**

Acta Cassubiana 5, 71-87

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RENATA PAŁCZYŃSKA-GOŚCINIAK

IWONA ULENBERG

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ NA TERENIE GMINY KOŚCIERZYNA W LATACH 1989-2002

Wprowadzenie

Przeobrażenia polityczno-gospodarcze, zapoczątkowane porozumieniem Okrągłego Stołu w 1989¹ roku, miały na celu wprowadzenie w Polsce między innymi silnego samorządu terytorialnego, równości wszystkich form własności i rozwój wolnego rynku oraz zachowanie polityki pełnego zatrudnienia. Po kilkunastu latach funkcjonowania nowej rzeczywistości okazuje się, że niełatwo realizować te postanowienia.

W Polsce obecnie bezrobocie sięga (według różnych źródeł) od 17,4 do 20% – tym samym, przy wysokiej liczbie emerytów i rencistów, ponad połowa dorosłych obywateli pozostaje bez pracy. Wysoka stopa bezrobocia jest po części wynikiem bankructwa firm, a także rezultatem zwolnień grupowych w przekształcanych przedsiębiorstwach. Wśród osób pozostających bez pracy są ludzie młodzi i w sile wieku, którzy nie radzą sobie w nowej rzeczywistości, a która często oznacza założenie własnej firmy.

Powstawanie małych, prywatnych podmiotów gospodarczych, funkcjonujących często jako jednoosobowe przedsiębiorstwa, stało się możliwe dzięki nowym regulacjom prawnym². Fikcją okazała się jednak równość różnych form działalności gospodarczej w sferze podatkowej – przedsiębiorcy prowadzący działalność na własny rachunek płacą wyższe podatki dochodowe niż spółki kapitałowe. Dużym utrudnieniem są także wymagane rejestracje: w urzędzie miasta lub gminy, rejonowym urzędzie statystycznym, urzędzie skarbowym, Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych – a więc zniechęcające zmaganie się z biurokracją. Jednak, zgodnie z danymi Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, z końcem 2002 r. własną działalność gospodarczą prowadziło 3,35 miliony Polaków.

¹ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, t. 4, Warszawa 1996, s. 618.

² Ustawa z dnia 3 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 41, poz. 324), zmieniona ustawą z dnia 19 listopada – Prawo działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 101. poz. 1178).

Małe przedsiębiorstwa mogą przynosić wysokie zyski, lecz często ich właściciele osiągają dochody, które bez większego zaangażowania mogliby uzyskać, pracując jako najemcy. Firmy te powstają często jako reakcja na bezrobocie, stwarzają jednak możliwość realizacji osobistych planów, pozwalają wykazać się samodzielnością i niezależnością. Ich największą zaletą jest silna motywacja nakierowana na realizację celów jednostki, elastyczne działanie i szybkie dostosowywanie się do zmian popytu na rynku.

Kroki w kierunku wzrostu przedsiębiorczości podjęto w Polsce, ustanawiając w pierwszej kolejności nowe regulacje prawne – od 1989 r. zaczęła obowiązywać ustawa o działalności gospodarczej i znowelizowany kodeks handlowy, umożliwiające na dużą skalę tworzenie przedsiębiorstw przez osoby fizyczne. Z możliwości tej skorzystali także mieszkańcy Kaszub, mikroregionu o specyficznej kulturze, tradycji i pięknie krajobrazu. Mikroregiony gospodarcze państwa i ich dobra koniunktura wywierają wpływ na całokształt gospodarki danego kraju. W tym zakresie znaczącą rolę odgrywa polityka samorządów lokalnych oraz państwa, polegająca na stworzeniu optymalnych warunków dla rozwoju wszelkich dostępnych form przedsiębiorczości. Działania te powinny być skoordynowane z możliwościami oferowanymi przez specyfikę danego regionu, jego uwarunkowaniami mikroekonomicznymi oraz makroekonomicznymi.

Istota przedsiębiorstwa i przedsiębiorczości

W gospodarce rynkowej występują miliony podmiotów działających w sferze rynkowej: są to zarówno gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, instytucje finansowe, jak i jednostki administracji państwowej oraz władze lokalne. Wszyscy oni uczestniczą w procesie gospodarowania, którego podstawą są ludzie. Część z nich zajmuje się wytwarzaniem towarów lub świadczeniem usług, będąc zatrudnionym w przedsiębiorstwie lub prowadząc własną firmę.

Polskie ustawodawstwo, definiując pojęcie przedsiębiorstwa, przede wszystkim opiera się na określeniu sformułowanym w Art. 55 Kodeksu cywilnego: „*Przedsiębiorstwo, jako zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do realizacji określonych zadań gospodarczych, obejmuje wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, a w szczególności:*

- 1) *firmę (nazwę), znaki towarowe i inne oznaczenia indywidualizujące przedsiębiorstwo,*
- 2) *księgi handlowe,*
- 3) *nieruchomości i ruchomości należące do przedsiębiorstwa, w tym produkty i materiały,*
- 4) *patenty, wzory użytkowe i zdobnicze,*
- 5) *zobowiązania obciążenia, związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa,*

6) *prawa wynikające z najmu i dzierżawy lokali zajmowanych przez przedsiębiorstwo*"³.

Z prowadzeniem działalności gospodarczej nierozzerwalnie związane jest pojęcie przedsiębiorczości, w teorii ekonomii ujmowane jako czwarty – wraz z ziemią, kapitałem i pracą – czynnik produkcji. Można je zdefiniować jako podejmowanie inicjatyw z uwzględnieniem związanego z tym ryzyka. Oznacza to, że dana jednostka gospodarcza gotowa jest podjąć problemy i rozwiązywać je w sposób nowatorski.

Przedsiębiorczość jest cechą pozwalającą na maksymalnie twórcze podejście do dostępnych zasobów naturalnych otoczenia oraz potencjałów materialnych firmy przez dany podmiot gospodarczy czy osobę fizyczną. W rezultacie prowadzi to do nabycia umiejętności wykorzystywania pojawiających się możliwości oraz elastycznego przystosowywania się do zmian zachodzących w otoczeniu.

Pojęcie przedsiębiorcy precyzuje Ustawa – Prawo działalności gospodarczej, w rozumieniu której: „*przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz nie mająca osobowości prawnej spółka prawa handlowego, która zawodowo, we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą (...)* Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej(...)"⁴.

Przedsiębiorcy, realizując pragnienie niezależności i samorealizacji, decydują o poziomie autonomicznych inwestycji, a przez to o konkurencyjności gospodarki i poziomie bogactwa kraju. Swoją działalność realizują, prowadząc firmy zaliczane do małych jednostek gospodarczych. Zgodnie z przepisami prawa podatkowego do grupy małych podmiotów gospodarczych zalicza się jednostki osób fizycznych, działające na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, które w roku poprzedzającym rok podatkowy nie przekroczyły granicy 800 tysięcy euro. Inne kryterium przyjęto w sprawozdawczości GUS-u: do małych jednostek zalicza się te, które zatrudniają do 5 osób.

Małe firmy określić można poprzez kryteria jakościowe, takie jak:

- system zarządzania (funkcje kierownicze pełni właściciel, duża rola intuicji);
- organizacja (bezpośredni kontakt pomiędzy pracującymi, niewielka formalizacja zadań, duża elastyczność struktury funkcjonalnej);
- relacje z rynkiem (orientacja na indywidualne potrzeby klientów, niewielki wpływ na popyt i podaż);

³ *Kodeks cywilny z komentarzem*, Skierniewice 1997, s. 26. Syntetyzując – przedsiębiorstwo (z ang. enterprise, undertaking) to samodzielna jednostka gospodarcza (produkcyjna, handlowa, usługowa), wyodrębniona pod względem ekonomicznym, organizacyjnym i prawnym, zorganizowana w celu odpłatnego świadczenia rzeczy lub usług (B. Olzacka, R. Pałczyńska-Gościński, *Leksykonie Zarządzania Finansami*, Gdańsk 1998, s. 230).

⁴ Ustawa z 19 listopada 1999 r.

- działalność (pracochłonna, wymagająca niewielkiego podziału pracy i uniwersalnych urządzeń oraz dużej innowacyjności);
 - finanse (jeden lub kilku właścicieli, niewielki dostęp do rynku kapitałowego);
 - kadry (wykwalifikowani pracownicy);
 - badania i rozwój (prace badawcze zorientowane na potrzeby klientów)⁵.
- Najczęściej małe przedsiębiorstwo oparte jest na przedsiębiorczości jego właściciela, przez niego kierowane i bazujące na pracy członków rodziny.

Charakterystyka gminy Kościerzyna

Gmina Kościerzyna została powołana do życia Uchwałą Rady Ministrów z dnia 1 stycznia 1992 r. (w okresie od 1989 do 2001 r. do gminy Kościerzyna należało także miasto Kościerzyna, które w przeprowadzonej ocenie zostało wyłączone z porównań). Gmina ta umiejscowiona jest w południowo-zachodniej części województwa pomorskiego, na terenie tzw. Szwajcarii Kaszubskiej. Obszar gminy Kościerzyny wynosi 30 915 hektarów, a na jego terenie znajduje się 35 sołectw.

Na terenie gminy Kościerzyna krzyżują się szlaki komunikacyjne relacji Gdańsk, Gdynia-Chojnice, Toruń-Słupsk oraz linie kolejowe: Gdynia-Bydgoszcz i Gdynia-Chojnice. Przeważającą część terenów gminy Kościerzyna zajmują lasy i jeziora, stanowiące główną atrakcję turystyczną.

Sołectwa wchodzące w skład gminy Kościerzyna są bardzo zróżnicowane, zarówno pod względem zajmowanego obszaru, jak i liczby mieszkańców. Do największych terytorialnie należą: Wdzydze (2558 ha), Szarlota (2223 ha) oraz Korne (1968 ha). Najmniejszą powierzchnię zajmują: Nowy Podleś (186 ha), Małe Stawiska (233 ha) oraz Dębogóry (267 ha).

Porównując gęstość zaludnienia w wyżej wymienionych sołectwach, zauważalna jest pewna prawidłowość: małe tereny mają wysoką strukturę zaludnienia, zaś obszarowo duże sołectwa charakteryzują się niskim wskaźnikiem zaludnienia. Powyższa prawidłowość wynika z faktu, iż tereny, np. Wdzydz lub Szarloty w większości zajmują liczne lasy i jeziora, które zaliczamy do powierzchni danego sołectwa, ale nie stanowią one terenów zamieszkanymi.

Pod względem ilości osób zamieszkujących dane sołectwo, do największych zaliczamy: Łubianę (1881 osób), Wielki Klincz (1830 osób) oraz Skorzewo (1189 osób).

Najmniejsza liczba osób zamieszkuje w sołectwach: Małe Stawiska (52 osoby), Nowy Podleś (88 osób) oraz Juszki (92 osoby).

Tabela 1

Sołectwa wchodzące w skład gminy Kościerzyna – ich powierzchnie oraz ludność
(stan na dzień 31.12.2002 r.)

Lp.	Nazwa sołectwa	Powierzchnia (w hektarach)	Liczba mieszkańców (w osobach)	Gęstość zaludnienia (osoby/km ²)
1.	Czarłina	371	134	36,12
2.	Częstkowo	834	148	17,97
3.	Dębugóry	267	127	47,51
4.	Dobrygniszcz	430	166	38,64
5.	Gostomie	1 165	197	16,90
6.	Grzybowo	1 213	219	18,05
7.	Juszki	801	92	11,48
8.	Kafiska	904	305	33,74
9.	Kłobuczyno	1 395	494	35,40
10.	Komc	1 968	396	20,12
11.	Kościerska Huta	297	281	94,65
12.	Kościerzyna Wybudowane	322	190	58,97
13.	Loryniec	850	161	18,94
14.	Lubiana	1 424	1 881	132,12
15.	Małe Stawiska	233	52	22,34
16.	Mały Klincz	272	300	110,21
17.	Mały Podles	635	131	20,61
18.	Niedamowo	1 167	452	38,74
19.	Nowa Kiszewa	504	175	34,75
20.	Nowa Wieś	499	285	57,13
21.	Nowy Klincz	566	563	99,40
22.	Nowy Podles	186	88	47,23
23.	Puc	538	207	38,47
24.	Rotembark	389	131	33,66
25.	Sarnowy	507	180	35,47
26.	Skorzewo	1 735	1 189	68,54
27.	Stawiska	1 168	329	28,16
28.	Sycowa Huta	1 267	145	11,45
29.	Szarłota	2 223	191	8,59
30.	Wąglkowice	805	430	53,44
31.	Wdzydze	2 558	215	8,40
32.	Wielki Klincz	1 378	1 830	132,82
33.	Wielki Podles	590	235	39,83
34.	Wieprznica	831	107	12,88
35.	Zielenin	631	239	37,90
RAZEM:		30 915	12 265	39,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Kościerzynie

Tabela 2

Grunty gminy Kościerzyna (stan na dzień 31.12.2002 r.)

Rodzaje gruntów		Powierzchnia (w ha)	Struktura (%)
Użytki rolne		11 510	37,2
	Grunty orne	9 214	29,7
	Sady		
	Łąki trwałe		
	Pastwiska trwałe	1 229	
Użytki leśne oraz grunty zadrzewione.		14 349	
	Lasy i grunty leśne	14 331	46,3
	Grunty zadrzewione		0,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane			
	Tereny mieszkaniowe		
	Tereny przemysłowe	43	0,1
	Inne tereny zabudowane	37	0,1
	Zurbanizowane tereny niezabudowane	259	0,8
	Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe		0,6
	Użytki kopaliniane	121	0,4
	Tereny komunikacyjne	1 107	
	Drogi	996	3,2
	Koleje	111	0,4
Tereny różne		59	
Nieużytki			
Wody			
	Stojące		
	Płynące		
	Rowy		
RAZEM:			

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Kościerzynie oraz Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego

Tereny gminy Kościerzyna głównie zajmują lasy i grunty leśne – ich struktura w powierzchni ogółem wynosi 46,4%. Następne w kolejności są użytki rolne – 37,2%, grunty zabudowane – 7,0% oraz wody – 6,2%. Takie ukształtowanie się struktury terenów gminy Kościerzyna wskazuje na rolniczo-leśny charakter tych terenów. Specyfika ta jest niewątpliwym atutem obszarów kościerskich w przededniu wejścia do Unii Europejskiej, której polityka szczególnie ukierunkowana jest na ochronę środowiska, co stwarza dla przedmiotowej gminy szerokie możliwości rozwoju.

Wiejski charakter gminy Kościerzyna sprzyja spokojnemu wypoczynkowi wśród malowniczo przepływających się jezior, pól i lasów. Rozwinięta jest tam baza noclegowa bogata w hotele, pensjonaty, ośrodki wypoczynkowe, kwatery agrotu-

rystyczne, campingi i pola namiotowe.

Do głównych atrakcji turystycznych należą:

- szlaki wędrówek pieszych, rowerowych, konnych, kajakowych;
- wypoczynek nad wodą (kąpiele, żeglarsstwo, wędkarstwo, rejsy łodzią);
- najstarszy w Polsce skansen etnograficzny we Wdzydzach Kiszewskich;
- Wdzydzki i Kaszubski Park Krajobrazowy, obejmujące rezerваты i pomniki

przyrody oraz unikatowe gatunki zwierząt.

Wdzydzki Park Krajobrazowy został utworzony w 1983 r. na powierzchni około 17,8 tysięcy hektarów. W jego obrębie znajdują się tereny pięciu gmin: Kościerzyna, Dziemiany, Lipusz, Karsin oraz Stara Kiszewa, a także lasy administrowane przez Nadleśnictwa Lipusz i Kościerzyna.

Parki krajobrazowe są to obszary chronionego krajobrazu. Na ich terenie obowiązuje zakaz ruchu zmotoryzowanego i korzystania z samolotów. W Polsce na system obszarów chronionych, obok parków narodowych, składają się parki krajobrazowe, rezerваты przyrody oraz tzw. strefy chronionego krajobrazu.

Główne atrakcje Wdzydzkiego Parku Krajobrazowego to:

- zespół rynnowych jezior wdzydzkich, otoczonych przez ogromne kompleksy leśne (łączna powierzchnia jezior wynosi 1455,6 hektarów, zaś maksymalna głębokość – 68 metrów);

- ciekawa flora i fauna, np. storczyki, rosiczki itp.;

- Kaszubskie Muzeum Etnograficzne we Wdzydzach Kiszewskich założone w 1906 r. przez Teodorę i Izzydora Gulgowskich, którzy odkupili XVIII-wieczną chałupę od miejscowego gospodarza; następnie w roku 1970 rozpoczęto budowę skansenu, w którym można obejrzeć obiekty mieszkalne i gospodarcze, zagrody, dworki szlacheckie, wiejską szkołę, dwa wiatraki, kościół oraz karczmę;

- Kalwaria Wielewska zlokalizowana w pobliżu wsi Wiele – na 8 hektarach zalesionych wzgórz znajdują się stacje drogi krzyżowej w formie kaplic i wolno stojących figur;

- Muzeum Ziemi Zaborskiej we Wielu;

- kamienne kręgi w Odrach⁶.

Jednostki gospodarcze działające na terenie gminy Kościerzyna

Jedynym większym podmiotem gospodarczym działającym na terenie gminy Kościerzyna są Zakłady Porcelany Stalowej LUBIANA. S.A. w Lubianie, zatrudniające około 1000 osób. Firma ta specjalizuje się w wytwarzaniu porcelany stalowej znanej na rynku krajowym i zagranicznym.

⁶ Opracowano na podstawie: J. Ellwart, *Kaszuby - przewodnik turystyczny*, Gdynia 2000, s. 235 oraz D. Podberski, M. Wilga, *Wędrówki przyrodnicze*, Gdańsk 1995, s. 5.

Pozostała działalność gospodarcza istniejąca na terenie gminy Kościerzyna skoncentrowana jest głównie w sektorze usług. Podmioty gospodarcze prowadzące działalność na terenie gminy Kościerzyna są zróżnicowane zarówno pod względem rodzaju świadczonych usług, jak i wielkości. Powiązane są one głównie z sektorem przedsiębiorstw prywatnych o niewielkich rozmiarach, które powstały w latach 1989-2002⁷.

Na dzień 31 grudnia 2002 r. w Wydziale Ewidencji Działalności Gospodarczych Urzędu Gminy Kościerzyna zarejestrowane były 633 podmioty gospodarcze, w przeważającej większości jako działalność gospodarcza osób fizycznych, ukierunkowana na proste formy świadczonych usług, zatrudniające niewielu pracowników i ubogie kapitałowo.

Firmy te świadczą przede wszystkim :

- 1) usługi budowlane związane z budownictwem mieszkaniowym i infrastrukturą towarzyszącą;
- 2) usługi transportowe;
- 3) usługi gastronomiczne;
- 4) usługi handlowe w zakresie handlu artykułami spożywczymi i nieżywnościowymi;
- 5) usługi leśne związane z wyrębem drewna i handlem drewnem;
- 6) usługi turystyczne w zakresie organizacji wypoczynku, wynajmu pokoi oraz hotelarstwa;
- 7) usługi w zakresie mechaniki samochodowej i elektromechaniki;
- 8) pozostałe usługi dla ludności (biura rachunkowe, usługi medyczne i stomatologiczne, usługi kosmetyczne fryzjerskie, usługi marketingowe doradztwa projektowego, ubezpieczenia, tłumaczenia, usługi parkingowe itp.).

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że w analizowanym przedziale czasowym, gdzie dokonano podziału na okresy trzyletnie, ilość podmiotów gospodarczych w poszczególnych sołectwach sukcesywnie rosła: najczęściej powstało ich w Wielkim Klinczu (166), w Łubianie (66), we Wdzydzach (40) oraz w Skorzewie (30).

Intensywny i rzeczywisty rozwój przedsiębiorczości w gminie Kościerzyna nastąpił w okresie 1992-1995. Zjawisko to spowodowane zostało usunięciem barier administracyjnych dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości. Ponadto pojawił się chłonny rynek nabywczy dla usług budowlanych i transportowych na terenie kościerskim, związany z budownictwem mieszkaniowym realizowanym w tym okresie przez inwestorów prywatnych.

Mieszkańcy Kaszub, w znacznej części zaliczani do chłoporobotników, przez lata zawodowo związani z gospodarką morską, wraz ze znacznym spadkiem tej dziedziny gospodarki, zostali zmuszeni do podejmowania działań zapewniających rodzinie byt.

Tabela 3

Podział podmiotów gospodarczych gminy Kościerzyna według okresu powstania i lokalizacji (stan na 31.12.2002 r.)

Lp.	Nazwa sołectwa	1989-1991	1992-1995	1996-1999	2000-2002	RAZEM	PRZYROST
1	2	3	4	5	6	7	(7 - 3)
1.	Czartina	1	3	3	2	9	8
2.	Częstkowo	0	0	1	1	2	2
3.	Dębogóry	0	0	1	1	2	2
4.	Dobrogoszcz	4	5	1	6	16	12
5.	Gostomie	0	3	2	2	7	7
6.	Grzybowo	3	4	1	6	14	11
7.	Juszki	1	1	1	2	5	4
8.	Kaliska	5	5	6	3	19	14
9.	Kłobuczyno	2	2	4	3	11	9
10.	Korne	8	9	3	5	25	17
11.	Kościerska Huta	11	6	6	5	28	17
12.	Kościerzyna Wybudowane	0	0	4	9	13	13
13.	Lorynice	0	1	2	2	5	5
14.	Lubiana	8	16	24	26	74	66
15.	Małe Stawiska	1	1	2	0	4	3
16.	Mały Klincz	1	0	4	2	7	6
17.	Mały Podleś	0	0	0	0	0	0
18.	Niedanowo	1	2	4	3	10	9
19.	Nowa Kiszewa	2	3	5	3	13	11
20.	Nowa Wieś	2	2	2	0	6	4
21.	Nowy Klincz	0	6	3	4	13	13
22.	Nowy Podleś	0	0	0	0	0	0
23.	Puc	0	1	1	0	2	2
24.	Rotembark	0	1	2	1	4	4
25.	Sarnowy	0	0	1	2	3	3
26.	Skurzewo	7	12	12	6	37	30
27.	Stawiska	1	1	0	3	5	4
28.	Sycowa Huta	1	3	1	2	7	6
29.	Szarłota	8	4	5	5	22	14
30.	Wąglikowie	3	4	10	11	28	25
31.	Wdzydze	5	19	15	6	45	40
32.	Wielki Klincz	12	26	28	112	178	166
33.	Wielki Podleś	2	2	5	3	12	10
34.	Wieprzica	0	0	0	0	0	0
35.	Zielenin	0	0	4	3	7	7
RAZEM:		89	142	163	239	633	544

Źródło: opracowanie własne na podstawie wydruków komputerowych obejmujących lata 1989-2002, udostępnionych przez Wydział Ewidencji Działalności gospodarczej Urzędu Gminy w Kościerzynie

Spadek rejestracji nowych działalności, który nastąpił w okresie 1996-1999, spowodowany był nasyceniem rynku lokalnego oraz pogarszającą się koniunkturą gospodarki całego państwa. Tendencja ta związana była z wysokimi obciążeniami fiskalnymi oraz formalnymi, związanymi z biurokratyzacją. Ponadto w tym czasie na terenie gminy Kościerzyna zaczęły podupadać wszystkie większe przedsiębiorstwa, co spowodowało utratę miejsc pracy przez wiele osób oraz zmniejszenie się liczby nabywców na rynku dóbr i usług.

Wzrost podmiotów gospodarczych na poziomie 147 %, który nastąpił w okresie 2000-2002, zaliczyć należy do pozornego rozwoju przedsiębiorczości na terenie regionu kościerskiego. Zjawisko to należy powiązać z tendencją zwolnień pracowników z zakładów pracy i zawieraniem przez nich umów cywilno-prawych z byłymi pracodawcami na zasadzie wykonywanej działalności prywatnej na własny rachunek. Pojawienie się tego typu praktyk było ściśle związane z nagminnym ograniczaniem przez większe firmy bardzo wysokich kosztów zatrudniania pracowników (obciążenia z tytułu składek ZUS, podatków, należnych świadczeń pracowniczych itp.).

W tym okresie największy wzrost podmiotów gospodarczych nastąpił w sołectwie Wielki Klincz (w ilości 112), gdzie zlokalizowane jest Kościerskie Przedsiębiorstwo Budowlano-Usługowe UNIBUD, będące firmą prywatną.

Tabela 4

Podział podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy Kościerzyna według rodzajów wykonywanej działalności gospodarczej (stan na dzień 31.12.2002 r.) – bez uwzględnienia działalności specyficznych

Lp.	Nazwa sołectwa	A	B	C	D	E	F	G	H	RAZEM
1.	Czarlina	2	0	0	0	1	1	4	0	8
2.	Częstkowo	1	0	0	0	0	0	0	0	1
3.	Dębogóry	0	0	1	0	0	0	0	1	2
4.	Dobrogoszcz	5	0	6	0	1	0	1	1	14
5.	Gostomie	2	0	2	1	0	1	1	0	7
6.	Grzybowo	3	5	0	0	2	1	2	0	13
7.	Juszki	1	0	2	1	0	0	1	0	5
8.	Kaliska	8	2	2	3	0	1	0	2	18
9.	Kłobuczyno	4	1	2	0	1	0	0	2	10
10.	Korne	8	8	5	0	1	1	1	0	24
11.	Kościerska Huta	10	5	4	3	1	1	1	3	28
12.	Kościerzyna Wybudowane	5	1	2	0	0	0	0	5	13
13.	Loryniec	2	0	0	0	2	0	1	0	5
14.	Łubiana	15	11	11	2	1	3	5	21	69
15.	Małe Stawiska	1	1	0	1	0	0	0	0	3

16.	Mały Klincz	2	1	0	0	0	0	1	
17.	Mały Podleś	0	0	0	0	0	0	0	0
	Niedamowo	5	0	3	0	0	1		
	Kiszewa	5	2	2	2		0		
20.		2	1	1	1	1			
		2	3	3	1	0			
22.	Nowy Podleś	0	0	0	0	0	0	0	0
23.	Puc	1	1	0	0	0	0	0	2
24.	Rotembark	1	0	2	0	0	0	1	4
25.	Sarnowy	2	0	1	0	0	0	0	3
26.	Skorzewo	13	5	10	2	0	0	4	37
27.	Stawiska	1	2	1	0	0	0	0	4
28.	Sycowa Huta	1	1	1	0	0	2	0	6
29.	Szarłota	4	0	4	1	2	4	5	22
30.	Wąglikowice	12	2	6	0	1	0	1	27
31.	Wdzydze	1	0	14	0	2	8	14	43
32.	Wielki Klincz	122	19	16	4	2	0	2	178
33.	Wielki Podleś	6	3	1	0	1	0	1	12
34.	Wieprznica	0	0	0	0	0	0	0	0
35.	Zielenin	5	0	0	0	1	0	0	7
	RAZEM:	252	74	104	22	20	24	45	70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Kościerzynie

Legenda:

- A – usługi budowlane i związane z budownictwem usługi pokrewne
- B – usługi transportowe
- C – usługi handlowe
- D – usługi mechaniki samochodowej i elektromechaniki
- E – usługi leśne w zakresie wyrębu drewna i prac leśnych
- F – usługi turystyczne związane z wynajmem pokoi, hotelarstwem
- G – usługi w zakresie gastronomii
- H – pozostałe usługi dla ludności (doradztwo, kosmetyczne, fryzjerskie, projektowe, parkingowe itp.)

Z analizy materiału przedstawionego w tabeli 4 wynika, że na terenie gminy Kościerzyna występuje następujące skumulowanie poszczególnych rodzajów działalności:

- usługi budowlane – 253 podmioty,
- usługi handlowe – 104 podmioty,
- usługi transportowe – 74 podmioty,
- usługi pozostałe – 70 podmiotów,
- usługi gastronomiczne – 45 podmiotów,
- usługi turystyczne – 24 podmioty,

- usługi mechaniczne – 22 podmioty,
- usługi leśne – 20 podmiotów.

Najbardziej rozwiniętą gałęzią przedsiębiorczości terenu kościerskiego są usługi budowlane skoncentrowane głównie w sołectwie Wielki Klincz (123) oraz Łubiana (15). Rozwój tych usług związany jest z firmą UNIBUD, działającą na terenie Wielkiego Klincza oraz wzrostem budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy. Działalność w zakresie usług transportowych związana jest także z rozwojem budownictwa oraz zakładami wydobywczymi kruszywa (żwirownie w Niedarnowach, Grzybowie, Kornym).

Podmioty gospodarcze zajmujące się działalnością turystyczną, handlową i gastronomiczną charakteryzuje najczęściej sezonowość świadczonych usług. Jest to związane z obsługą turystów wypoczywających na terenie gminy, zaś ich szczególna koncentracja występuje na terenie sołectwa Wdzydze – głównego kurortu turystycznego gminy Kościerzyna.

Usługi leśne należą do działalności charakterystycznych dla tego regionu z uwagi na lokalizację na obszarach, gdzie przeważającą powierzchnię zajmują lasy.

Oprócz wyżej wymienionych podmiotów gospodarczych, na terenie gminy Kościerzyna istnieją jednostkowe formy działalności związane z jego specyfiką, tradycjami kulturowymi oraz atrakcyjną lokalizacją. Bardzo często są one wynikiem kontynuacji tradycji rodzinnych oraz poczuciem bardzo silnej przynależności regionalnej na tych terenach.

Do takich specyficznych form działalności należy 21 następujących podmiotów, wśród których można wyróżnić takie jak:

- przystań wodna – sołectwo Wdzydze,
- przemiał zboża – sołectwo Nowa Kiszewa,
- gospodarstwo rybackie – sołectwo Czarlina,
- studniarstwo – sołectwo Sycowa Huta,
- usługi zduńskie – sołectwo Kaliska,
- eksploatacja kruszywa – sołectwa: Niedamowo oraz Korne,
- obrót dziczyzną – sołectwo Wielki Klincz,
- skup runa leśnego – sołectwa: Wąglikowice oraz Stawiska,
- wyroby artystyczne w drewnie – sołectwa: Łubiana, Dobrogoszcz, Częstokowo,
- elektrownia wodna – sołectwo Grzybowo,
- rzeźbiarstwo – sołectwo Kłobuczyno,
- twórczość artystyczna w zakresie haftu – sołectwo Małe Stawiska,
- wzornictwo artystyczne w ceramice,
- sołectwo Łubiana (4 podmioty),
- twórczość w zakresie wyrobu wieńców – sołectwo Wdzydze.

Przedsiębiorczość ludności zamieszkującej niektóre sołectwa gminy Kościerzyna ma również (co prawda niewielkie) podłoże historyczne: Wielki Podleś w XVIII i XIX w. był bardzo uprzemysłowioną osadą, w której działały młyn parowy, gorzelnia oraz cegielnia. W sołectwie Grzybowo, w miejscowości Grzybowski Młyn, gospodarz Joachim Gwazke w 1631 r. posiadał tartak, który istniał do II wojny światowej, zaś Wąglkowice w XVI w. były osadą smolarzy i węglarzy.

Oceniając przedsiębiorczość ludności gminy Kościerzyna na tle województwa pomorskiego, można stwierdzić, że osoby zamieszkujące te tereny należą do jednych z bardziej aktywnych. Na koniec roku 2002 w całym województwie pomorskim zarejestrowanych było 165 329 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w tym w powiecie kościerskim – 3347⁸. Z powyższych danych wynika jednak, że obszary Kościerzyny na tle województwa pomorskiego nie należą do zbyt aktywnych pod względem przedsiębiorczości.

Badania statystyczne prowadzone przez Urząd Statystyczny w Gdańsku określają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą według klasyfikacji, w której wyodrębnione zostały:

- 1) rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo;
- 2) przemysł;
- 3) budownictwo;
- 4) handel, hotele i restauracje;
- 5) transport, składowanie i łączność;
- 6) finanse, ubezpieczenia;
- 7) działalność usługowa;
- 8) działalność dokładnie nieokreślona.

Podział ten nie pokrywa się z klasyfikacją podmiotów gospodarczych przyjętą dla potrzeb opracowania. Rozbieżności między danymi statystycznymi a tymi, które wynikają z ewidencji prowadzonej przez Urząd Gminy w Kościerzynie, wynikają z przyjęcia następującego podziału podmiotów według rodzajów świadczonych usług:

- 1) usługi budowlane związane z budownictwem mieszkaniowym i infrastrukturą towarzyszącą;
- 2) usługi transportowe;
- 3) usługi gastronomiczne;
- 4) usługi handlowe w zakresie handlu artykułami spożywczymi i nieżywnościowymi;
- 5) usługi leśne związane z wyrębem drewna i handlem drewnem;
- 6) usługi turystyczne w zakresie organizacji wycieczek, wynajmu pokoi oraz hotelarstwa;

⁸ Zob. *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w województwie pomorskim w 2002 roku*, [w:] *Informacje i opracowania statystyczne*, Gdańsk 2003, s. 53-54.

7) usługi w zakresie mechaniki samochodowej i elektromechaniki;

8) pozostałe usługi dla ludności (zaliczono do nich: biura rachunkowe, usługi medyczne i stomatologiczne, usługi kosmetyczne i fryzjerskie, usługi marketingowe i doradztwa projektowego, ubezpieczenia, tłumaczenia, usługi parkingowe itp.).

Zaprezentowany podział jest wynikiem uwzględnienia rodzajów działalności charakterystycznych dla regionu, do których zaliczono: przemiał zboża, gospodarstwo rybackie, studniarstwo, usługi zduńskie, eksploatację kruszywa, obrót dziczyzną, skup runa leśnego, wyroby artystyczne w drewnie, rzeźbiarstwo, haft, wzornictwo w ceramice, wyrób wieńców, elektrownię wodną, przystań wodną. Wymienione działalności należą do jednostkowych, a jednocześnie bardzo specyficznych dla regionu Kościerzyny z uwagi na lokalizację na terenie Kaszub.

W czasie letniego i zimowego wypoczynku na terenie gminy Kościerzyna, ze względu na jej walory turystyczne, sezonowo dominują wszelkie podmioty gospodarcze zajmujące się działalnością handlową, gastronomiczną i turystyczną. Skupisko tego typu usług znajduje się na terenie sołectwa Wdzydze, należącego do najbardziej znanych na terenie gminy Kościerzyna, z uwagi na położenie w jego obrębie najstarszego w Polsce skansenu etnograficznego.

Perspektywy rozwoju przedsiębiorczości na terenie gminy Kościerzyna na wejściu Polski do Unii Europejskiej

Położenie gminy w stosunkowo niewielkiej odległości od Trójmiasta w przyszłości może przynieść pozytywne efekty gospodarcze w postaci rozwoju sektora turystycznego. Jej lokalizacja w sercu Szwajcarii Kaszubskiej może uatrakcyjnić potencjalny zasób ofert turystycznych⁹. Pozwoliłoby to na budowę nowych pensjonatów na terenach najchętniej odwiedzanych przez turystów, organizację wypoczynku młodzieży i dzieci na polach namiotowych itp. W przypadku rozwoju regionu w tym kierunku nastąpiłby także wzrost liczby podmiotów gospodarczych z branż towarzyszących, np. gastronomii, handlu, agroturystyki. W skupiskach wypoczynkowych, takich jak np. Wdzydze Kiszewskie, w okresie wakacyjnym dużą popularnością cieszą się małe bary, gdzie można smacznie i tanio zjeść. Wypoczywający również chętnie robią zakupy w niewielkich sklepikach, w których są przystępne ceny i miła obsługa. Coraz bardziej popularne stają się także spędzanie wakacji na kwaterach agroturystycznych. Gospodarze zajmujący się tego typu działalnością zapewniają wczasowiczom domowe wyżywienie, nocleg oraz umożliwiają (na życzenie) udział w codziennych pracach, np. przy sianokosach czy żniwach. Wszystkie wyżej wymienione możliwości rozwoju gminy pozwoliłyby na stworzenie nowych miejsc pracy, a tym samym znaczną redukcję bezrobocia.

Napływ zewnętrznego kapitału do gminy wpłynąłby korzystnie na jej kondycję finansową i umożliwił podjęcie nowych inwestycji, a tym samym rozwój regionu.

Przyjęte założenia kierunków rozwoju gminy Kościerzyna wymagać będą zaangażowania ogromnych środków finansowych. Z uwagi na to, że zakłada się, iż rozwój regionu w tym kierunku realizowany będzie przez małe i średnie podmioty gospodarcze, oznacza to problemy z pozyskaniem odpowiednich środków dla finansowania tych inwestycji. Niewielkie firmy byłyby zbyt ubogie kapitałowo, aby samodzielnie pokryć koszty podejmowanych działań. W związku z tym zmuszone będą podjąć kroki w celu pozyskania kapitału na realizację swych założeń.

Mała i średnia przedsiębiorczość jest ściśle powiązana z regionalizacją państwa, a przede wszystkim gminami i miastami, gdzie nie ma dużych podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorczość ta, stanowiąc szansę dla pracodawców i pracowników, będąc istotnym czynnikiem rozwoju regionu, jest wspierana z funduszy europejskich i krajowy program rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw¹⁰. Program ten obejmuje rozmaite formy organizacyjne – wśród nich także Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Organizacja ta powstała jako Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw i jest fundacją Skarbu Państwa. Została powołana przez Ministra Przemysłu i Handlu i zarejestrowana we wrześniu 1995 r. Zespół Agencji stanowią specjaliści z zakresu zarządzania programami, szkoleń, doradztwa, informacji, sieci wspierania biznesu, tworzenia infrastruktury, technologii i innowacji, analiz prawnych, ekonomicznych i społecznych, a także międzynarodowej promocji oraz finansowania małych i średnich przedsiębiorstw.

Podstawowym celem Agencji jest podnoszenie konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw poprzez:

- tworzenie sprzyjającego klimatu dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości w Polsce;
- tworzenie infrastruktury organizacyjnej, doradczej, szkoleniowej i oświatowej odpowiadającej potrzebom małych i średnich przedsiębiorstw;
- rozwój systemów informacji gospodarczej;
- tworzenie rozwiązań korzystnych dla międzynarodowej promocji małych i średnich przedsiębiorstw;
- działania w dziedzinie rozwoju regionalnego i lokalnego, a także restrukturyzacji sektorów gospodarki, korzystne dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw;
- działania przygotowawcze do integracji z Unią Europejską.

Rozwój przedsiębiorczości jest nie tylko przedmiotem zainteresowań władz państwowych oraz organizacji, które reprezentują i wspierają przedsiębiorców, ale również jest celem wielu obywatelskich i partnerskich inicjatyw podejmowanych

¹⁰ E. Dobrzyńska, *Programy i Fundusze wspierające rozwój małych i średnich przedsiębiorstw*, Warszawa 2000, s. 15-17.

w lokalnych i regionalnych społecznościach. Inicjatywy tego rodzaju świadczą o tym, jak duże znaczenie ma rozwój przedsiębiorczości dla społeczności lokalnej. Dziedziny, w jakich realizowane są te inicjatywy w gminie Kościerzyna, podzielić można na następujące grupy:

- lokalna infrastruktura techniczna,
- organizacja pracy urzędów i instytucji publicznych,
- szeroko rozumiany rozwój lokalny – regionalny.

Podsumowanie

W skład gminy Kościerzyna wchodzi 35 sołectw ogromnie zróżnicowanych pod względem zarówno powierzchni, jak i liczby mieszkańców. Cechą wspólną, która łączy ludność z zamieszkiwanym terenem jest silne poczucie przynależności do ziemi i narodowości kaszubskiej. Kaszubi stanowią mniejszość etniczną, która kultywuje tradycje regionalne. Wyróżnia ich tolerancja, realizm, poszanowanie prawa i porządku, a także wysoka kultura pracy i ufność we własne siły. Jednocześnie są to ludzie otwarci na nowe perspektywy oraz przedsiębiorczy.

Podmioty gospodarcze prowadzące działalność na terenie gminy Kościerzyna są niewielkie i w przeważającej części należą do sektora prywatnego. Działają jako jednoosobowe firmy (lub zatrudniają 2-3 pracowników), najczęściej w branżach usług budowlanych, handlowych, transportowych i turystycznych.

Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy Kościerzyna szczególnie zauważalny był w latach 1992-1995, kiedy zostały usunięte sztuczne bariery administracyjne, uniemożliwiające powstawanie małych podmiotów gospodarczych. Nadmienić należy, że mimo spadkowej tendencji związanej z powstawaniem nowych działalności gospodarczych, panującej na terenie Polski w 2002 r., w przedmiotowej gminie utrzymywał się trend wzrostowy.

Zjawisko to związane jest przede wszystkim z położeniem gminy Kościerzyna – stanowi ona teren wypoczynkowy dla Trójmiasta. Lokalizacja taka warunkuje zapotrzebowanie na sezonowe oraz całoroczne usługi turystyczne, małą gastronomię, handel itp. Ponadto, biorąc pod uwagę niewątpliwe walory krajobrazowe, na terenie gminy Kościerzyna rozkwita budownictwo domków wypoczynkowych przez ludność napływową z terenu całego kraju. Dzięki tej tendencji powstało dużo firm związanych z budownictwem, a wielu ludzi znalazło zajęcie. Świadczy to o przedsiębiorczości mieszkańców gminy, umiejętności odnalezienia się w obecnej rzeczywistości społeczno-gospodarczej kraju, ich uporze w dążeniu do zapewnienia godziwego bytu swym rodzinom oraz o przywiązaniu do rodzinnej ziemi, na której chcą pracować, żyć i wychowywać dzieci.

Gmina Kościerzyna zyskuje również dzięki swojej lokalizacji dużą szansę rozwoju w przededniu wejścia Polski do Unii Europejskiej. Jednak wszystko w tym względzie uzależnione jest od działań, które w tym kierunku podejmą lokalne władze

samorządowe – czy właściwie wykorzystają atuty, którymi dysponują. Stanowi to bardzo ważne zagadnienie, gdyż prawidłowo podjęte decyzje odnośnie do polityki regionalnej będą decydowały nie tylko o rozwoju, ale również o istnieniu tej gminy.

Unia Europejska proponuje w swych programach pomocniczych bardzo atrakcyjne dla rolniczo-turystycznego rejonu Kościerzyny fundusze, zakładające wypieranie małej przedsiębiorczości, oferujące nakłady na ekologię oraz dotacje dla rolnictwa. Stanowią one ogromną szansę dla całej gminy, zakładając ich pozyskanie i właściwe wykorzystanie. Problem w tym względzie stanowi brak szerokiej, ogólnodostępnej informacji o możliwych formach pomocy unijnej. Małe podmioty gospodarcze, których właściciele zajmują się poszukiwaniem zleceń, ich wykonywaniem, którzy borykają się z problemami finansowymi, nie mają dostępu do informacji na temat projektów Unii Europejskiej. Często nie orientują się nawet, że takowe istnieją i nie wiedzą, gdzie pozyskać na ten temat informacje. W tym względzie władze gminy Kościerzyna powinny podjąć działania w kierunku upowszechnienia projektów unijnych wśród mieszkańców i przedsiębiorców działających na ich terenie.

Jednak w tym momencie rodzi się pytanie, czy podmioty gospodarcze z rejonu kościerskiego będą w stanie sprostać wszelkim wymogom, warunkującym pozyskanie funduszy z Unii Europejskiej? Czy nadzieje z tym związane nie okażą się niemożliwe w realizacji? Odpowiedzi na te i wiele innych kontrowersyjnych pytań związanych z zaistnieniem regionalnej przedsiębiorczości w realiach Unii Europejskiej otrzymamy dopiero wtedy, kiedy Polska stanie się jej pełnoprawnym członkiem.